

FR. LOČNIŠKAR:

Kralj in cestar.

udi v poletju l. 1922. se je mudil naš kralj v Sloveniji in mnogo potoval okrog, da bi spoznal kraje, ljudi in njih običaje. Navedeni dogodek opišem prav tako, kakor se je vršil.

*

Cestar Žumc ima svojo uborno kočo prav tam, kjer se neha gozd, pokrivajoč višavje nad Pijavo gorico pod Ljubljano. Siromašna je Žumčeva kočica in še bolj siromašen je njen gospodar, prav tako kakor cerkvena miš v samotni cerkvi sv. Ahaca na hribčku ne daleč od Žumčeve domačije. Mož opravlja že leta in leta službo »deželnega« cestarja, strže umazano blato in pometa nadležni prah za malenkostni zaslužek. Pa je vendar dobre volje in zadovoljen ob svojem poštenem opravilu. Tako zadovoljen pa še ni bil v svojem življenju, kakor pred leti vročega dne meseca avgusta.

Žumcu se je tisti dan po kosilu poljubilo malo sence in čistega zraka brez prahu. Vrže tedaj svoj ubogi suknjič pod glavo in leže v senco pod košato jablano koncem svoje kočice. Bogve, kaj se mu je sanjalo, ker je zadremal tako trdno, da ni čul niti avtomobila, ki je zdrčal po cesti nad njim.

Kmalu nato pride klicat spavajočega cestarja njegov petletni sinček, kazoč na avtomobil: »Glejte, glejte, tata, inženir so prišli!« Cestar pogleda in vidi, da se avtomobil pomika nazaj proti hiši.

»Kaj naj to pomeni,« si misli mož, ogledujoč pisane uniforme na avtomobilu. Že ga je bilo strah kake sitne gospode zaradi ceste. Tedaj pa pride do začudenega cestarja mlad gospod in mu reče: »Veličanstvo, naš kralj, si je izvolilo vaš vrt za odpočitek. Saj dovolite to in nam posodite še mizo in nekoliko stolov, ker misli gospoda tu obedovati.«

Če pri teh besedah ni cestarja zadela kap, ga ne bo nikoli. V zadregi se je mož izgovarjal, da je miza vegasta, nerodna, stoli pa niso nič boljši; a gospod — bil je kraljev strežaj — se ni dal kar tako odpraviti. Šla sta s kuharjem v hišo in izvlekla veliko družinsko mizo pod košato jablano, kjer je že stala svetla gospoda, da je cestarju kar jemalo vid. Vendar cestar v tej veliki zadregi ni pozabil spodobno pozdraviti.

Zdaj pa pridejo še večje težave in preizkušnje nad cestarjevo zadrego. K njemu stopi namreč sam kralj, mu poda roko ter pravi: »Ali ste vi gospodar te kočice?«

»Sem, veličastni gospod kralj.« Zapišem naj prav tako, kakor je govoril mož.

»Ali dovolite, očka, da pogledam malo k vam?«

»Prosim, kakor izvolijo, veličastni gospod kralj, ampak — saj vedo, kako je na kmetih; vse bolj nerodno, po domače.«

»Nič ne de,« pravi kralj, in že sta bila na pragu hiše. Cestarjeva žena, ki je hotela ravno poviti polletnega otroka, je imela še toliko časa, da je med tem šinila v kuhinjo. Dečka je pustila kar na postelji v sobi, a ta se je glasno pritoževal nad tem omalovaževanjem.

»Smem vstopiti?« vpraša kralj pred hišnimi vrati.

»Prosim, veličastni gospod kralj,« pravi cestar in odpre vrata.

»Majhno imate pa prijazno,« reče kralj.

Zdaj se nekaj oglasi ob steni na postelji in to s tako odločnostjo, da se je kralju kar zasmejala. Polletni fantek je menda hotel pozdraviti, pa se mu je glas tako čudno zmešal, da ni bil ne jok ne pozdrav. Mali telovadec je svoj glas spremljal z gibi rok in nog; menda je bil vesel svetlih gumbov na kraljevi obleki, ker je hotel skočiti kar vanj. Kralju je bilo to tako všeč, da stopi k otroku in ga prime za napeta lička, rekoč: »Kako si prijazen, moj malček!«

Kakor da bi dete razumelo, da takih obiskov ni vsak dan, tako je dajalo duška svojemu veselju z nogami in rokami, kar je bilo kralju jako všeč. Skrivoma je kralj stisnil otroku nekaj v roke.

»Pokažite mi še polje,« reče kralj. In šla sta s cestarjem po prijaznem vrtičku proti njivam borne koruze. Kralj se je zanimal za vse, in cestar mu je pripovedoval, kako je to in ono pri njem.

Na koncu njive se je sušila na rjuhi koruza. Kralj vpraša: »Ali pridelate dovolj za svojo rabo?« — »Komaj za pol leta, veličastni gospod kralj; za drugo polovico moram poskrbeti z zaslužkom na cesti. Pa tudi to ne zadostuje. Že dve leti nam obljublajo izboljšanje plač, pa do danes še ni nič.« — Kralj pogleda navzočnega ministra Janeza, ki ni bil kar nič v zadregi z odgovorom: »Veličanstvo, to obljubo je dal že moj prednik, a izvršil jo bom jaz prav v kratkem!«

Med tem je bil pripravljen obed in gospoda je sedla okrog mize. Prej je še kralj omenil cestarju, da bi rad videl vso njegovo družino.

To pa ni bilo Žumcu tako lahko. Žena se je izgovarjala, da ima slabo obleko. Otroci so se pa bali. Petletni Francek jo je že prej pobrisal naravnost pod streho na seno in skozi lino skrivno opazoval pisano družbo. Ves dogodek mu kar ni hotel v mlado glavico in sklenil je trdno: doli pa ne!

Gospodar je s težavo spravil skupaj šesteroglavo družino, le sedmega, malega Francka, ni mogel izslediti. Starejša deklica je natrgala hitro v domači gredi šopek rož, da bi jih podarila kralju. Oče pa je v mislih ponavljal izbrane besede, ki se bo z njimi zahvalil kralju za čast, ker je izvolil ravno njegov preprosti vrtiček za odpočitek.

Po končanem obedu je stopila družina k mizi in gospodar je prav v redu izgovoril svoj pozdrav. Kralj je bil očitvidno vesel zdrave družine in podarjenega preprostega šopka iz rok rodu bodočnosti. Stisnil je v gospodarjeve roke kraljevski dar in se pri tem spomnil, da ni med njimi malega Francka, ki ga je videl prej teči okrog hiše. Želel je videti še tega.

Zdaj se je začelo iskanje. Oče kliče in kliče, a Francek se ne oglasi. Kar začuje nekako ihtenje pod streho. »Francek, takoj doli, naš kralj te hočejo videti.« — Ta resen poziv je vendar toliko vplival na dečka, da je zapustil svoje varno podstrešje. Pa jako nerad. Objokan je stopil pred kralja in njegovo spremstvo. Vsem je šlo kar na smeh.

»Zakaj se me bojiš, Francek?« vpraša kralj, njegov spremljevalec pa pristavi: »Vidiš, Francek, to so tvoj kralj, ne smeš se bati.«

»Nastavi klobuk,« reče kralj. O, to je bilo nekaj za Francka! Padalo je notri kot mana iz nebes: pomaranče, piškoti, čokolada, bonboni — toliko časa, da je bil klobuk zvrhan.

Zdaj se je Francku popolnoma razjasnil obraz. Kralj to opazi in ga prijazno vpraša: »Povej no, Francek, zakaj si se nas tako bal?«

Mali junak pa se odreže: »Sem mislil, da ste Lahi, ker imate sablje in da nas boste kar posekali...«

Globoko presenečenje objame vso družbo. Takega odgovora ni nihče pričakoval od otroka. Kralj se zamisli. Eden spremljevalcev pa reče: »Bolečina, ki vpije do neba, se je razlila v kri vsega rodu, da jo sluti že nezavedno srce otrokovo.«

Iskreno je stisnil kralj vsem po vrsti roke. Avtomobil je zdrčal po gladki cesti. Družina je še dolgo zrla za njim.

V sobi pa je ta čas kričal polletni deček in nekaj stiskal v pesti. Prišedši k njemu, vidijo, da ima v roki francoski zlatnik. Kaj takega Žumčevi še niso videli! Vsi so ga ogledovali od vseh strani, oče pa je rekel: »Zapomnite si, otroci: ta zlatnik mora ostati pri hiši, dokler bo živel naš rod! Spominjal nas bo vedno lepega današnjega dne.«

Pesem begunke.

*V očeh se vam sveti sam dan,
srce se vam v radosti smeje,
neznana je žalost — bolest.*

*Moj dom pa v noč je odet,
v bol so mi dnevi zastrti,
brezupne so tožbe...*

*Oj, kako rada bi videla
dom svoj otet in svojce
na svobodni grudi...*

*Čujte, uslišite klice
onih, ki tožijo
v mrazu in noči!*

Lado Jerš.